

Юркевич Олена Миколаївна
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»
зав. кафедри логіки, професор

*ЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НЕНОРМАТИВНОЇ ПРАВОВОЇ
ІНФОРМАЦІЇ У ВИСНОВКАХ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ*

Як відомо, під правовою інформацією розуміють відомості про факти, події, предмети, явища, осіб та ін., що містяться в джерелах, які використовуються при вирішенні правових завдань. Правова інформація завжди має соціальне значення, вона необхідна для виконання правотворчих завдань, а також при правозастосуванні та правоохоронній діяльності. Нормативна правова інформація міститься у законодавстві та супутніх правових актах, а інша правова інформація є ненормативною. При проведенні криміналістичних експертиз може бути залучена як нормативна, так і ненормативна правова інформація. У висновку криміналістичної експертизи отримана інформація за своїм змістом є ненормативно правовою. Криміналістична правова інформація використовується при доведенні факту злочину та встановленні (ідентифікації) особи чи групи осіб, що вчинили злочин. Сукупність криміналістичної правової інформації складає криміналістичну характеристику злочину.

З логічної точки зору висновки криміналістичних експертиз представлені у формі умовиводу. Вони мають значення доказу поряд з іншими доказами, тобто не мають апріорної сили та цінності, які б давали їм перевагу над іншими доказами, і тому залежать від внутрішнього переконання, як більшість інших. Вагомість значення криміналістичної експертизи для юридичної практики визначається вже тим, що хоча її висновок в процесі дізнання, для слідчого, прокурора та суду не є обов'язковим, але від нього неможливо відмовитись без докладної вмотивованості. Деякі дослідники вважають, що на практиці існує перевищення доказового значення криміналістичного експертного висновку, що отримується за допомогою об'єктивних наукових методів, відповідає

науковим критеріям істинності і тому є безсумнівним та достовірним. З іншого боку, характер інформації висновків може бути настільки специфічним, що об'єктивність результату, що забезпечується науковими методами дослідження, не гарантує захисту від судових помилок. Але найчастіше мова йде не стільки про недостовірність криміналістичного висновку, а про юридичне значення представленого для дослідження матеріалу, його гносеологічну предметну невідповідність. Це означає, що висока довіра до криміналістичного експертного висновку це, перш за все, – довіра до наукових методів пізнання, а не до представленого для дослідження матеріалу, який можна поставити під сумнів, або до кваліфікації фахівця та ін. Тобто, криміналістична експертиза в принципі підлягає критиці.

Інше питання виникає щодо сумнівності логічного характеру висновку, його логічної істинності. Умовивід як логічна форма висновку повинен бути правильно побудованим. Тобто, в процесі отримання висновку необхідно виконати загальновідомі логічні правила стосовно певних видів умовиводів. Доказова значимість висновку криміналістичної експертизи залежить від того, в якій логічній формі він представлений.

В залежності від характеру завдання, висновки експерта-криміналіста можуть мати різну логічну форму. Якщо вирішується завдання ідентифікації чи класифікації (особливо при неможливості ідентифікації), діагностики та ін., висновок може бути сформований дедуктивним чином. Він може бути за логічною якістю позитивним або негативним в залежності від обраної форми силогізму, що відповідає предмету дослідження по суті. Логічною формою криміналістичного експертного висновку може бути також індуктивний умовивід, в якому висновок, що містить певне узагальнення, отримується на основі знань про окремі предмети класу. Традукція (умовивід за аналогією) також прийнятний для цих цілей. Але використання різних логічних форм тягне за собою й різні логічні наслідки. Коли в науці криміналістики логічні форми експертних висновків поділяють за різними підставами на категоричні та ймовірні, можливості та дійсності, однозначні та альтернативні, умовні та

безумовні, позитивні та негативні, це означає, що висновки мають різне логічне значення. Логічне значення істинності може бути необхідним чи ймовірним. Якщо експерт отримує необхідно істинний висновок, він виражається за допомогою категоричних (безумовних) суджень, в яких міститься онтологічна істина (вони відповідають дійсності), тобто їх модальність – онтологічна. Необхідно істинний висновок є однозначним та безумовним. Але за логічним зв'язком ця форма може бути як позитивною, так і негативною. Якщо ж висновок експерта є ймовірно істинним, то він не може бути вираженим в категоричній формі, а лише – у формі ймовірного судження, з алетичною модальністю можливості, може виражати альтернативні позиції у формі диз'юнктивного судження або пропонувати відповіді відносно з'ясування причин у формі умовного судження. В цьому разі ймовірно істинний висновок також може бути як позитивним, так і негативним.

До логічних засобів оформлення висновку криміналістичної експертизи можна запропонувати також використовувати такі, що прийнятні для мереологічного або холистичного підходів, у яких проводиться розрізнення механічних (речових) та духовних (живих) об'єктів, адже окрім родо-видового поділу при логічному аналізі особливо для практичних цілей проводиться й поділ на частини і ціле. Тому буває недоречно використовувати одні й ті ж логічні категорії відносно аналізу та оформлення інформації щодо абстрагованих та емпіричних об'єктів.

Юркевич О. М. Логічні аспекти організації ненормативної правової інформації у висновках криміналістичних експертиз // «Проблеми інформаційного суспільства: соціально-правовий аналіз», Круглий стіл (2013; Полтава). Наукові статті та тези наукових повідомлень за матеріалами Круглого столу, 28 лютого 2013 р. [Текст]. – Полтава: ТОВ «Фірма "Техсервіс"», 2013. – С. 134-137.